

کۆماری عێراق
هه‌ریمی کوردستان
سه‌رۆک

بڕیار

ژماره (٩) ی سالی ٢٠٢١

به‌پێی ئەو ده‌سه‌لاته‌ی پێماندراوه له بڕگه‌ی (یه‌که‌م) ی مادده‌ی (ده‌یه‌م) له یاسای سه‌رۆکایه‌تی هه‌ریمی کوردستان ژماره (١) ی سالی ٢٠٠٥ ی هه‌موارکراو و پالپشت به یاساکاریی په‌رله‌مانی کوردستان که له دانیشتنی ئاسایی ژماره (١٧) ی رۆژی ٢٠٢١/٧/٦ کردوووه‌تی، بڕیارماندا به‌ ده‌رکردنی:

یاسای ژماره (٧) ی سالی ٢٠٢١

یاسای هه‌مواری یه‌که‌می یاسای ژماره (٣) ی سالی ٢٠١٩

یاسای به‌خاوه‌نکردنی ئەو زه‌ویانه‌ی که له سنوری شاره‌وانییه‌کان زێده‌رپۆییان له‌سه‌رکراوه

له‌هه‌ریمی کوردستان - عێراق

مادده‌ی (١)

بڕگه‌کانی (یه‌که‌م) و (دووهم) له مادده‌ی (١) ی یاساکه هه‌موارده‌کریته‌وه، له‌گه‌ڵ زیادکردنی دوو خاڵ به زنجیره‌ی (٢) و (٣) بۆ بڕگه‌ی (یه‌که‌م) و به‌م شێوه‌یه‌ی خواره‌وه ده‌خویندریته‌وه:

یه‌که‌م:

١- زێده‌رپۆکار: بۆ مه‌به‌سته‌کانی ئەم یاسایه، ئەو که‌سه‌یه که به زێده‌رپۆیی خانوووه‌کی دروستکردوو هه‌ڵبژێردا نیشته‌جێیه یان میراتگره شه‌رعییه‌کانی، یان ئەوانه‌ی به‌ حوکمی ئەم یاسا بۆ به‌خێوکردنیان راسپێردراوه.

٢- سوودمه‌ند: بۆ مه‌به‌سته‌کانی ئەم یاسایه، ئەو که‌سه‌یه که له‌دوای سالی ١٩٩١ زه‌وی یان یه‌که‌ی نیشته‌جێ بوونی به‌ هه‌ر هۆکاریک و هه‌رگرتبێت، جگه له‌ رێگه‌ی زیادکردنی ئاشکرا.

٣- ئەو که‌سانه‌ی چ سروشتی بن یان مه‌عنه‌وی، و له‌ چوارچێوه‌ی پرۆژه‌کانی نیشته‌جێبوون له‌لایه‌ن ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ینان یان دامه‌زراوه‌یه‌کی تری حکومی مۆله‌تییان پێدراوه، و زێده‌رپۆییان له‌ ده‌ره‌وه‌ی سنووری رێپێدراو کردوو، حوکمه‌کانی ئەم یاسایه نایانگرتیته‌وه و زێده‌رپۆییه‌کانیان بۆ به‌خاوه‌ن نا‌کریت.

دووهم: شاره‌وانییه‌کان ده‌توانن ئەو زێده‌رپۆکاره‌ی که پێش رێکه‌وتی ٢٠٢٠/١٢/٣١ خانووی نیشته‌جێبوونی به‌ زێده‌رپۆیی دروست کردوو، بکه‌نه‌ خاوه‌نی ئەو زه‌وییه‌ی خانوووه‌که‌ی له‌سه‌ر دروست کراوه و مۆلکی ده‌وله‌ته، جا چ مۆلکی ته‌واو بێت یان مافی ره‌فتارکردنی له‌سه‌ر بێت، به‌مه‌رجیک بکه‌وێته‌ ناو سنووری شاره‌وانییه‌کان و له‌ ناوچه‌کانی نیشته‌جێبوون بێت، به‌پێی مه‌رج و حوکمه‌کانی ئەم یاسایه.

ماددهی (۲)

برگه کانی (سییه م) و (چوارهم) ی ماددهی (۲) ی یاساکه یه کده خریت ریزبه ندی برگه کانی تر به وپییه ریکده خریتته وه و برگه لیکدراوه که به م شیوهیهی خواره وه ده خویندریتته وه:
سییه م: پیویسته زیده پوکار داواکاریه کی نووسراو، له ماوهیه کدا که له (۱) یه ک سال له ریکه وتی بهرکاربوونی ئەم یاسایه تیپهر نه کات، پیشکesh به سه روکی یه که ی کارگیپی بکات بو مه بهستی به خاوه نکردن.

ماددهی (۳)

برگه کانی (یه که م) و (دووهم / ۱، ۲) و (چوارهم) ی ماددهی (۳) ی یاساکه هه موار ده کریتته وه، و برگه یه ک به زنجیره ی (پینجه م) زیاد ده کریت، به م شیوهیهی خواره وه ده خویندریتته وه:
یه که م: لیژنه یه کی بالا به سه روکیه تی پاریزگار یان سه روکی یه که کارگیپییه کان، و ئەندامیه تی لایه نه په یوه نیداره کان له وه زاره ته کانی داد، دارایی و ئابووری، شاره وانی و گهشت و گوزار، کشتو کال و سه رچاوه کانی ئاو له هه ریمی کوردستان - عیراق پیکده هیئریت، به مه بهستی تاوتوئ کردنی داواکارییه کان و دلنیا بوون له هاتنه دی مه رجه پیویسته کانی به خاوه نکردن، و لیژنه ی بالا ده توانیت لیژنه ی لاهه کی له شاره وانییه په یوه نیداره کان بو ئەنجامدانی ریکاره ته کنیکه پیویسته کان پیکه یینیت.
دووهم: به های ئەو زه وییانه ی زیاده رو ییان له سه ر کراوه به خانووی نیشته جیپوون، نرخه کانیان به م شیوهیه ده خه ملیئریت:-

- ۱- ئەگەر ئەو زه وییه ی زیاده رو یی کرابوو سه ر له لایه ن شاره وانییه وه پیش زیاده رو یی کردنه سه ری جیا کرابیتته وه، نرخه که ی به بری (۲۵٪) له سه دا بیست و پینجی نرخ ی راسته قینه ی زه وییه که ده خه ملیئریت، و زیده رو کاریش به سوودمه ند ئەژمار ده کریت.
- ۲- ئەگەر زیده رو کار سوودمه ند بوو بیت له ده ولت، له کاتی به خاوه ن کردندا بری (۱۰٪) سه دا ده له نرخ ی راسته قینه ده خریتته سه ر نرخ ی ئاماژه پیکراو له خالی (۱) ی سه ره وه.
- ۳- ئەگەر ئەو زه وییه ی زیاده رو یی کرابوو سه ر، پیشتر له لایه ن شاره وانییه وه جیا نه کرابیتته وه، نرخه که ی به بریک ده خه ملیئریت که له (۵٪) پینج له سه دی نرخ ی راسته قینه ی زه وییه که که متر نه بیت.
- ۴- هه ر زیده رو کاریک خو ی نیشته جی خانوو زیده رو ییه که نه بوو، و به به رامبه ر یان بی به رامبه ر که سپکی تری تیدا نیشته جی بوو، له کاتی به خاوه نکردندا بری (۱۰٪) ده له سه دی نرخ ی راسته قینه ده خریتته سه ر نرخ ی ئاماژه پیکراو له خاله کانی (۱، ۲، ۳) ی سه ره وه به پیی حاله ته کان.

چوارهم: لیژنه‌ی بالا بۆی هه‌یه به‌خاوه‌نکردن په‌تبه‌کاته‌وه ئه‌گه‌ر شوینی خانووه‌که سه‌رپه‌چی بوو بۆ ماسته‌ر پلان یان نه‌خشه‌ی که‌رتی، و زی‌ده‌په‌وه‌یه‌که‌ش لاده‌به‌ریت له‌سه‌ر ئه‌رکی شاره‌وانی لاده‌به‌ریت و زی‌ده‌په‌وه‌کار مافی په‌فتار کردن به‌پاشماوه‌کانی ده‌بیت، و شاره‌وانی په‌یوه‌ن‌دیار له‌سنووری خۆی به‌پارچه‌زه‌ویه‌کی نه‌شته‌جئ که‌په‌وه‌ری له (۲۰۰ ۲م) دووسه‌ده‌مه‌تر دووجا زیاتر نه‌بیت، به‌بئ به‌رامبه‌ر قه‌ره‌بووی زی‌ده‌په‌وه‌کار ده‌کاته‌وه.

پینجه‌م: هه‌ر زی‌ده‌په‌وه‌کارێک بۆی هه‌یه ته‌نها یه‌ک خانووی زی‌ده‌په‌وه‌ی به‌ناو به‌کریت.

مادده‌ی (۴)

مادده‌ی (۴) ی یاسا‌که هه‌مواره‌که‌رته‌وه و به‌م شی‌وه‌یه‌ی خواره‌وه ده‌خویند‌ریته‌وه:-

مادده‌ی (۴): ئه‌گه‌ر که‌سی زی‌ده‌په‌وه‌کار، پابه‌ند نه‌بیت به‌پیدانی نه‌رخ‌ی دیاری‌کراو یان خه‌ملین‌راوی هاتوو له‌به‌رگه‌ی (دووهم) ی مادده‌ی (۳) ی ئه‌م یاسایه، یان مه‌رجه‌کانی هاتوو له‌مادده‌ی (۲) ی ئه‌م یاسایه نه‌یگریته‌وه، ئه‌وا مافی به‌خاوه‌ن کردنی نامینیت و خانووه‌که‌ی به‌زه‌وی و ئه‌وه‌ی له‌سه‌ری دروست‌کراوه به‌ناوی شاره‌وانی په‌یوه‌ن‌دیار تۆمار ده‌کری، و به‌په‌ی یاسای ژماره (۱) ی سالی ۲۰۲۱ یاسای فرۆشتن و به‌کریدانی مو‌لک و مالی ده‌وله‌ت له‌هه‌ریمی کوردستان - عی‌راق ده‌فرۆشریت، و له‌به‌رامبه‌ری فرۆشته‌که‌ی به‌های دروست‌کراوه‌کان به‌شی‌وه‌ی شایسته‌بوونی به‌تیک‌دراوی (مستحقة القلع) ده‌دریت به‌خاوه‌نه‌که‌ی.

مادده‌ی (۵)

مادده‌ی (۶) ی یاسا‌که هه‌مواره‌که‌رته‌وه و به‌م شی‌وه‌یه‌ی خواره‌وه ده‌خویند‌ریته‌وه:

مادده‌ی (۶): وه‌زاره‌تی شاره‌وانی و گه‌شت و گوزار، بۆ ئه‌و ناوچانه‌ی حوکمه‌کانی ئه‌م یاسایه ده‌یانگریته‌وه و نه‌خشه‌و دیزاینی ئاماده‌کراویان نییه، له‌ماوه‌یه‌که‌که‌له (دوو سال) له‌په‌که‌وتی به‌رکار بوونی ئه‌م یاسایه تپه‌ر نه‌کات، نه‌خشه‌و دیزاین و پیداو‌یستی ته‌کنیکی ئاماده‌ده‌کات.

مادده‌ی (۶)

مادده‌ی (۷) ی یاسا‌که هه‌مواره‌که‌رته‌وه و به‌م شی‌وه‌یه‌ی خواره‌وه ده‌خویند‌ریته‌وه:-

مادده‌ی (۷): داها‌ته به‌ده‌سته‌هاتوو‌ه‌کان به‌په‌ی ئه‌م یاسایه به‌م شی‌وه‌یه ته‌رخان ده‌کری.

یه‌که‌م: په‌ژه‌ی (۷۰٪) هه‌فتا له‌سه‌دی داها‌تی به‌ده‌سته‌هاتوو ده‌گه‌ریند‌ریته‌وه بۆ وه‌زاره‌تی (شاره‌وانی و گه‌شت و گوزار) ی هه‌ریمی کوردستان - عی‌راق و بۆ په‌یوستیه‌کانی دانانی نه‌خشه‌و دیزاینی ئه‌و ناوچانه‌ی حوکمه‌کانی ئه‌م یاسایه ده‌یانگریته‌وه له‌گه‌ل هاندانی ئه‌و فه‌رمانبه‌رانه‌ی که‌به‌شدارن له‌په‌کاره‌کانی جیه‌جیه‌کردنی ئه‌م یاسایه.

دووهم: په‌ژه‌ی (۳۰٪) سی له‌سه‌دی داها‌تی به‌ده‌سته‌هاتوو بۆ خه‌زینه‌ی گشتی هه‌ریم ده‌گه‌ریند‌ریته‌وه به‌مه‌به‌ستی ئاراسته‌کردنی بۆ خه‌زمه‌ت‌گوزارییه‌گشتیه‌کان بۆ ئه‌و ناوچانه‌ی که‌حوکمه‌کانی ئه‌م یاسایه ده‌یانگریته‌وه.

ماددهی (۷)

ماددهی (۸) ی یاساکه هه مواردده کریتته وه و بهم شیوهیهی خواره وه ده خویندریتته وه:-

ماددهی (۸): ئه و خانوانه ی که له سه رده می پژی می پیشوو پروخاون به هوکاری سیاسی، و دوا ی راپه رینی سالی ۱۹۹۱ دروست کراونه ته وه یان شوینه واری (شوین خانوویان) ماوه به پیی ته وای حوکمه کانی هاتوو له م یاسایه مامه له یان له گه ل ده کریت، نرخه که شیان به بری (۲٪) دوو له سه دی له نرخ ی راسته قینه ی زه ویه که ده خه ملینریت.

ماددهی (۸)

کار به هیچ ده قیکی یاسایی یان بریاریک ناکریت که له گه ل حوکمه کانی ئه م یاسایه ناکوک بیت.

ماددهی (۹)

پیویسته له سه ر ئه نجومه نی وه زیران و لایه نه په یوه نیدارده کان حوکمه کانی ئه م یاسایه جیبه جیبکه ن.

ماددهی (۱۰)

پیویسته له سه ر وه زاره تی شاره وانی و گه شت و گوزار له ماوه یه ک که له (۶۰) شه ست رۆژ تیپه ر نه کات رینمای تاییه ت بۆ ئاسان جیبه جیکردنی حوکمه کانی ئه م یاسایه به هه ماهه نگی له گه ل لایه نه په یوه نیدارده کان ده ربکات.

ماددهی (۱۱)

ماددهی (۱۲) ی یاساکه هه مواردده کریتته وه و بهم شیوهیهی خواره وه ده خویندریتته وه:

ماددهی (۱۲): ئه م یاسایه دوا ی بلاو بوونه وه ی له پۆژنامه ی فه رمی (وه قایعی کوردستان) دا بۆ ماوه ی (۳) سن سال له ریکه وتی بلاو بوونه وه ی کاری پییده کریت.

هۆیه کانی ده رچواندن

به مه به ستی پرکردنه وه ی ئه و که لینه ی که له یاسای ژماره (۳) ی سالی ۲۰۱۹ دا هه بوون، و سوودمه ندبوونی زیاتری هاوولاتیانی که م ده رامه ت له زه وی ده وله ت و دۆزینه وه ی ده رچه ی یاسایی بۆ زیاده رپۆه یی ناچاری، ئه م یاسایه ده رچویندرا.

نیچیرقان بارزانی

سه رۆکی هه ریمی کوردستان

هه ولیر

۲۰۲۱/۸/۱۸